

Compendiū theologie

facit et requirit. Cognoscit iste defectū suum. cōpunctusq; ppositū et intētiōē suā mutat. omniaq; in deū referre incipit. et intētiōē deo seruiendi et ad regulā suā amodo in dicta religiōe vult viuere. Ista subsequēs supaccedēsq; intētiō/ istū actum viuendi in religiōe fm quid inforabit. quia scz quo ad ipm actū in se ac etiā omnes alios singulares actus. qui post illas supaccedentē intētiōem fient. qz eos meritorios. et istum vere religiosum q̄ prius nō erat/ efficiet. Quo ad quid etiā non inforabit. quia oēs alios singulares actus precedētes. meritorios efficere nō potest. Nec etiā respectu eoz. cum transacti sint potest actus interior volūtatis cum ista supaccedēti intētiōe reiterari. Et ad istū ppositū respectu scz istoz actū qui sic in fieri existūt et intētiōis supaccedentis/ satis pertinere videt illud beati Gregorij in omelia. Restat vt quisq; ille est q̄ ad supernam patriā tēdit/ nequaq; se a vicijis mundi huius honestate cōtineat. Qui et si quedā aliq̄ndo bona pro honestate inchoat/ in eius intētiōe nō debet pmanere. nec p bono ope/ presentis huius mundi gloriā q̄rere. sed totā spem in redēptoris sui aduentu cōstituat. etc. Ecce mentio de bonis inchoatis/ et de mutatōe intētiōnis etc. Et put in superiorib; exemplificatum est de informatōe ipoz actū quo ad meritū. simili modo exemplificari facile est de eoz informatōe quo ad demeritū cū eadem quo ad hoc ratō existat. Resolutio finalis est ista. q̄ intētiō actus/ tā interiores ipius volūtatis/ q̄ exteriores ex ipis procedētes/ qui realiter et transacti sunt. subsequēs seu superaccedens/ nullo modo potest ex seipsa eos quo ad meritū vel demeritū inforare. Q̄ vero dicat actus interior volūtatis cum intētiōe subsequēti seu supaccedēti reiterari. etc. Jam pprie loquēdo illa reiteratio esset nouus voluntatis actus. et sic respectu eius posset et deberet dici intētiō cōmitās et nō subsequēs. Sed ista p mediocrib; et simplicib;/ et q̄ magis conscientiarū scrupuli cognosci et quietari valeāt vt sepe tactum est/ ita late specificari et p exempla declarari libuit.

R Notandū insup et potest poni vt septima regula. Septima regula q̄ actō corpalis potest etiā meritoze ad aliquē finē tēpale referri. dūmodo finis ille tēpale. in de-

um finaliter referat. Actō vero spūalis vt predicatio oratō et hmoi. nullo modo potest meritoze ad finē tēpalem referri. etiā si illō tēpale finaliter in deū referat. At hoc est in effectu qd̄ dicit. Aug. Debe mus māducare vt euāgelisem. nō autem euāgelisare vt māducem. Aduertēdū p̄terea q̄ etiā p modū cuiusdā regule et hec p octaua poni potest. Octaua regula q̄ si in aliquib; actib; seu actionibus/ ad diuersos fines sibi inuicē subordinatos tendentib;/ primus vel medius finis seu p̄p̄inq̄or intētiō ponat seu cōstituat ali quod tēpale. ordo talis est p̄uersus. atq; hmoi sic ad istos fines ordinari demeritorij. Bene tamē etiā meritoze licitū est/ duos fines in aliquo actu cōstituire et intendere. vnū scilz tēpalem. et aliū eternū dūmodo illud quod est eternū/ sit principalis et vltimus finis intētiōis. et nō econtra. Ut gratia exēpli de istis duob; membris. Op̄abit aliq; sufficiens et idoneus/ s; indigens/ beneficiū ecclesiasticū. vt scz habeat vnderitā suam sustentaret. et vt etiā maiorē habeat occasiōē et facultatē deo debite seruiendi. Sic sunt duo fines licite intētiōis. vnus tēpale. et alius eternus. Si igit iuxta primū membrū huius/ nobilis seu regule/ finis p̄p̄inq̄or seu p̄p̄ior sit ipsum dei seruitiū debite facere. et finis vltimus et p̄p̄inq̄or sit sustentatōem vite habere. tūc ordo est p̄uersus et actus ad hos fines ordinati de se quo ad salutē eternā adquirendā/ demeritorij. Si vero cōtrario modo procedat intētiō. sic scz q̄ finis primus seu p̄p̄inq̄or sit sustentatōem vite habere. et finis vltimus ac p̄p̄inq̄or sit ipsum dei seruitiū facere. tūc ordo est rectus et bonus. actusq; ad hos fines debite ordinati quo ad salutē eternā adquirendā meritorij. Et hec q̄ ad materiā intētiōis ac finis actiōis et opatiōis q̄ntū huic tractatui cōgruere visum est/ dicta sufficiāt.

De elle natura et

Qualitate conscientie. Quo vero ad esse seu naturā ac qualitātē conscientie. est primo sciendū. q̄ cōscientia put. pprietas vocabuli de se satis connotat/ duo dicit et importat. Primo dicit et importat sciētiam. et fm hoc conscientia dici potest qd̄ā habitus naturalis. nō solū cognitiuus.

sed etiā motiuus. **P**onet enī et inclināt animā ad bonū psequendū. et malū fugiendū. **E**t isto modo inquantū scz scientiā dicit et importat/habet se vt supius. cōiungiturq; ipsi primo habitui naturali/supiorib; lumini ratōis quod synderesis dicit. ita q; propter hoc aliqui. vt hieronimus et alij ipam synderesim prout in supioribus tactū est. conscientiā seu conscientie iudiciū dicere voluerint. **E**t tūc cōscientiā de se semp recta est. nā tūc circa vniuersalia agibiliū sicut ipsa synderesis versat.

Secūdo vero dicit et importat cōscientiā et magis pprie. quandā acceptōem seu acceptatōem ex parte ratōis. **E**t enī cōscientiā pprie loquendo nihil aliud est q; applicatio quedā seu ordinatō scientie ad aliq; actū. scientiā autē in rōne est. qd satis denotat hec prepositio cum. dicit enī conscientiā quasi cū alio scientiā. **E**t tūc conscientiā pprie loquēdo magis est actus q; habitus seu potētia. **I**stoc; modo se habet vt inferius. magisq; coniūgitur rōni simplici. imo tunc dicit quoddā dictamē rōnis. **E**t hoc modo nō semp de se est recta. imo frēqnter errorē recipit. quia tūc cū scz sic ipsi rōni simplici coniūgitur habz circa particularia et p modū cuiusdā cognitio nis seu inquisitionis versari. in quib; frēquentē error et errare cōtingit. **Q**ue clarior p exemplū nonnullorū doctorū cōcipi possunt. **F**ormā enī quendā quasi cōscientie silogismū. **C**uius synderesis maiorē ponit quasi generalē et vniuersalem sic. Nullū malū est faciendū. **Q**ui cōscientiā se iuxta primā sui importatiōez seu cōnotatiōem/ipsi synderesi cōiungēs sine q; cūq; difficultate assentit. nec tunc errat. **Q**uia circa hmoi maiorē. nō est error. **F**ormat deinde ratō sub ista maiorē vnā minorē/ad aliq; casum seu factū particulare descendēdo. sic **E**t hoc est malū. **Q**ui minori si conscientiā se iuxta scdam sui importatiōem seu connotatiōez ipsi ratōi cōiungēs assentiat. potest errare et potest non errare. **I**nfert demū conscientiā ex istis duabus pmissis cōclusionē sic **E**rgo hoc nō est faciendū. **Q**ue cōclusio similiter erit falsa vel vera. prout scz ipsa ratio et conscientiā se illi coniūgens in illa minore errauerit. **E**t etiā conscientiā put magis pprie et magis cōiter sumit scz dum magis rōi simplici coniūgitur/dicat quandā applica

tionē seu ordinatiōem scientie ad aliq; d. sicq; magis actum quendā q; habitū seu potētiā importet. patz ex his que ipsi cōscientie attribuūtur. scz testificari. accusare. remordere. reprehendere. excusare. instigare. stimulare. remurmurare. incitare. ligare. retrahere. **Q**ue omnia (vt clarū est) consequūtur quandā actualē applicatiōem alicuius cognitio nis seu scientie ad ea que agunt. **Q**ue quidē applicatiō tripliciter habz fieri fm diuersitatē triū temporū videlicet preteriti presentis et futuri. **A**nō ceteri modo et respectu preteriti temporis habet dicta applicatiō fieri. dum scz recognoscit aliquid factū vel nō factū esse. **E**t fm hoc conscientiā de hoc q; sibi vel in malo cōmissio vel in bono omissio aut econuerso cōscia est ptra mentē. testificat eāq; vel accusat. remordet. et rephendit vel etiam excusat. **A**lio modo respectu presentis temporis habet dicta applicatiō fieri. dum scz aliquid faciendū imminet vel occurrit. **E**t fm hoc conscientiā put de illo in bonū vel malū. fm iudiciū rōnis p applicatiōem scientie seu cognitio nis ad illd iudicantis sibi conscientia est mentem ipsam facere vel nō facere. instigat et stimulat et recalci trat. **A**lio modo et respectu futuri temporis habet dicta applicatiō fieri dū scz conscientiā ad aliqua in futurū faciēda vel nō faciēda. put sibi de eis fm iudiciū rōnis p applicatiōem scientie seu cognitio nis ad illa iudicantis. conscientia est mentem ipsam

incitat et ligat vel retrahit. **P**lures a diuersis doctorib; assignant scientie descriptōes. **A**na a Joh. damasceno. q; conscientia est lect intellectus nostri. **A**lia a basilio. q; conscientia est rōnale iudicatoriū. **A**lia q; est cognitio sui ipsius. **A**lia q; conscientia est habitus mentis. boni et mali discretiu. **A**lia q; conscientia est credulitas intentio nis ad aliq; faciendū vel nō faciendū. animi deliberatione firmata. **E**t istis conscientie diffinitionib; seu distinctōib;. que in effectu bñ resoluēdo in idē coincidunt. colligi pōt q; conscientia respicit et cōcernit/tam facta q; faciēda. immo omnia tempa respicit. vt factis declaratum est.

De conscientia in discreta **N**otare solent aliq. conscientiā nimis largā et etiā nimis strictā cauedāz

Compendiū theologie

fore aliquas rōnes assignātes. **U**nam scz quia cōsciētia nimis larga generat p̄sumptionē. **N**imis vero stricta desparōnem. **A**liā quia cōsciētia nimis larga frequēter illud qd̄ est malū dicit bonū. **N**imis vero stricta ecōtrario sepe damnat saluādū. **Q**uod nō preut verba iacēt de se sic simpliciter accipiendū est. sed p̄ quādā denotatōem. z maxime in indifferentibz. que scz vt sepe tactū est. nō habent ex se suoqz genere q̄ sint bona vel mala. meritoria vel de meritoria. **E**tenī cōsciētia larga. cōiter z de pluribz que frequētissime occurrūt nullum remorsum habz. z sic plura sepe facit que sic faciendo nō peccat. **I**n quibz tñ si remorsus haberet. peccaret. **E**xindeqz plura peccata euitat q̄ alias incurreret z committeret. **C**ōsciētia vero nimis stricta. ecōtrario cōmuni. et quasi de omnibus et frequētissime sine causa remorsum habet z dubitat. **E**t cū plurima necessario facere habeat. plurima facit. que sic cū remorsu faciendo peccat. in quibus tñ si remorsum nō haberet. nō peccaret. **E**xindeqz plura peccata incurrit z cōmittit. q̄ alias nec incurreret nec cōmitteret. **C**irca quod ac etiā circa plurima tā iam dictoz. q̄ dicendoz bene notādū z aduertendū venit. **Q** aliud est cōsciētia. aliud timor cōsciētie. **Q**d in effectu est dicere. q̄ magna est differentia inter habere de aliq̄. seu facere cōsciētiā z intelligat formatā. z h̄re solum timorē conscie. que aliq̄ z bene cōiter scrupulū conscie vocāt. **C**ōsciā etenī. put iā dictū est scz formata est qñ finalit. i. post discussionē z deliberatōem. ex diffinitiuā sentētia rōis iudicat z firmat aliqd̄ eē faciendū aut psequendū. vel nō faciendū aut vitandū. **E**t cōtra talem cōsciētiā formatam facere. etiā si erronea sit. sic scilz q̄ rō in sic discutiendo deliberādo ac diffiniendo errauerit. est pctm. **T**imor vero cōsciētie seu scrupul. est. qñ nō sic finaliter id est post discussionē z deliberatōem ex diffinitiuā sentētia iudicatur. z firmat aliqd̄ esse faciendū aut psequendū. vel nō faciendū aut vitandū. sed mens inter dubia vacillat. nesciēs quid sit meli. nec ad quid poti. teneat. **N**on tñ quoquo modo vellet omittēre quicqd̄ sciret esse placituz diuine volūtatī. **E**t cōtra istū timorē seu scrupulū p̄sciētie facere. nō semp est peccatū. licet periculosus valde sit. z quantū

fieri potest abijciendus z extinguendus. **C**ause istorū inferi. subiūgent. **P**ro q̄ sciendū q̄ inter cetera que sup p̄nti materia cōsciētie p̄ doctores tractant. due solent licet diuersimode formari z determinari questiones. **E**x quarū determinatōe. tā statim dicta. q̄ adhuc inferi. in hac eadez materia dicenda. q̄ etiā plura alia que in hoc tractatu circa materiā pctōrū mortalis z venial. tractata sunt. z adhuc forsitan tractabūtur. clarius intelligi poterūt. **P**rima igit questio sic tractari solita est. **U**t cōsciā errans obliget. **S**cdo vtrum cōsciētia errans. excuset. **C**irca primā istarū duarum questionū.

Utrum scz cōsciētia

errans obliget. qd̄ vt ponit bt̄s Thom. prima scde sue summe est idē in effectu q̄ querere. vtrum volūtas a rōne errate discors. sit mala. z peccet. **C**ōformit̄ ad aliq̄ supra tactoz. triplicē distinxerūt nōnulli actūū qualitātē. videlicet q̄ aliq̄ sunt de se ex suoqz genere seu natura. boni. **A**lij sunt de se ex suoqz genere seu natura mali. **A**lij sunt indifferentes scz qui de se ex suoqz genere seu natura nō habēt q̄ sint boni vel mali. vt leuare festucā de terra vel mouere manū. **D**icit ergo in effectu. q̄ respectu actūū duaz p̄maz qualitātū. si ratio vel cōsciētia de ipsis iudicet z dicet finitū eoz esse. suāqz propriā naturā. vtputa qz aliquid qd̄ de se ex suoqz genere seu natura bonū est. ratō iudicet vt bonum. z exinde p̄sciētia dicat hominē teneri ad illud faciendū. vel aliqd̄ qd̄ de se ex suoqz genere seu natura malū est. ratō iudicet vt malū. z exinde cōsciētia illud dicat esse phibitū z sic nō faciendū. **N**ull. est ibi error. imo rectū iudiciū. **E**adē etenī rōne p̄cipiūtur bonaz phibent mala. **S**ed si rō vel cōsciētia de p̄dictis actibz iudicet et dicet cōtraxez eoz esse. suāqz propriā naturā. vtputa qz aliquid de se ex suoqz genere seu natura bonū est. rō iudicet vt malum. z exinde cōsciētia illud dicat esse phibitū. z sic fugiendū. vel aliqd̄ de se ex suoqz genere seu natura malū rō iudicet vt bonū. z exinde cōsciētia dicat hominē teneri ad illud faciendū. tunc ibi est manifest. error. talisqz rō z cōsciētia dicit errans. **E**t eodē modo respectu actūū tertie q̄litas. si rō vel cōsciā de eis dicet z iudicet

contra vey corū esse suamq; ppiā naturā
 vtpura/ q; aliqd de se ex suoq; genere seu
 natura est indifferens. ratio iudicat bonū
 vel malū. et exinde cōscientia dicitur hoīz re
 neri ad illud faciendū vel phibitū. sic nō
 faciendū. Est etiā ibi error. sed nō tātus.
 eritq; talis ratio seu cōscientia errās. s; nō
 tantū sicut in casu pcedēti. ¶ **I**uxta que
 dicitur insup predicti q; ratio vel cōscientia
 circa actus tertie qualitatis errans. scz q;
 de se ex suoq; genere seu natura sunt indif
 ferentes. siue sit in p̄cipiendo siue in ph
 bendo obligat. ita q; voluntas a tali rōne
 talisq; cōscientia sic errāte discordās. i. cō
 trariū illius qd sic iudicat et dicitur faciēs
 est malū et peccat. Sed ratio vel cōscientia
 circa actus duarū primarū qlitātū errans
 iudicādo scz et dicitur ea que de se ex suo
 q; genere seu natura bona sunt vel neces
 saria ad salutē mala esse et sic phibita et fu
 gienda. v; ea que de se ex suoq; genere seu
 natura mala sunt bona esse et sic et debito
 faciēda nō obligat. ¶ **U**n in talibus volun
 tas a tali rōne talisq; cōscientia sic errāte
 discordās. contrariūq; illi qd sic iudi
 cat et dicitur faciēs. nō est mala nec peccat
 Et ratio p̄t esse. quia nullo mō videri p̄t
 q; aliqd ad id qd de se ex suoq; genere seu
 natura malū est/ possit et maxime ad hoc
 p̄ errore ratiōis et cōscientie teneri seu ob
 ligari. cū illud potius ex seipso phibitū
 videat. Ergo cū ad tale qd quis obligat
 nō existat. imo ecōtrario videat ab illo p
 hibitū/ videat q; illud nō faciēdo nulla
 rōne peccare poss; imo potius mereatur
 Similiter nec ab eo qd de se ex suoq; ge
 nere seu natura bonū est. possit q; et ma
 xime adhuc p̄ errore rōis et cōscientie vt tā
 ctū est prohiberi. cū potius ex seipso faciē
 dum videatur. Ergo cū a tali prohibitiōe
 nō existat. imo poti⁹ ad illud videat obli
 gatus. videat q; illud faciēdo nulla rōne
 peccare possit. imo poti⁹ mereat. Non sic
 autē est in indifferētib; que de se ex suoq;
 genere seu natura nec bona nec mala cri
 stunt. Et ideo facili⁹ ex aliqua occasiōe seu
 circūstantia. vtpura ex iudicio rōis et di
 cramine cōscientie possunt bona vel mala
 effici. et exinde ad talia q; teneri et obliga
 ri vel ab eis phiberi. vt satis declaratū est
 ¶ **S**ed istā positionē istūq; modū dicen
 di prim approbat et prim impugnat bea
 tus Tho. li. supra notato. Inq̄ntū enim

ponit q; ratio vel cōscientia circa actus de
 se suoq; genere seu natura indifferētes er
 rans/ obligat voluntasq; a tali rōne talisq;
 cōscientia sic errāte discordās mala est et
 peccat/ eam approbat. Sed inq̄ntū vero
 ponit q; ratio vel cōscientia/ circa actus de
 se ex suoq; genere seu natura bonos l' ma
 los errās nō obligat/ nec voluntas a tali rō
 ne talisq; cōscientia sic errāte discordās
 mala est et peccat/ ipam impugnat. mon
 strans q; idē est dicendū de rōne vel cōsci
 entia circa actus de se ex suoq; genere seu
 natura bonos vel malos errāte scz q; obli
 gat. et q; voluntas a tali ratiōne talisq; cōsci
 entia sic errāte discordās. mala est et pec
 cat. Sicut dicitur de illa que circa act⁹ de se
 suoq; genere seu natura indifferētes errat.
 ¶ **E**t causam hui⁹ ex sequētib; effectuali
 ter assignat. Tertū est enī q; propriū obie
 ctum voluntatis et a quo ac fm quod ipsi⁹
 voluntatis bonitas et malicia dependet et
 accipi debet/ est illud quod sibi a ratione
 obijcit seu supponit. Non q̄dem fm q; il
 lud ex seipso de sui q; natura est. sed fm il
 lam qualitātē in bonitate vel malicia fm
 quam ab ipa ratiōne apprehēdit et ipi vo
 luntati obijcit seu pponit. ¶ **E**tenī (vt frequ
 tius supra dictū est) ratio voluntatē moue
 re habet et mouet fm sui obiecti apprehē
 sionē et fm illud qd apprehēdit. Tertū est
 insup (vt iam modicū supra satis declara
 tū est) q; ratio. etiā quod bene notandū ē.
 credendo forsan se debite voluntati diuine
 p̄formare. licet tamē tūc errat. p̄t q̄nq; ali
 quod obiectum apprehēdere et voluntati
 obijcere seu proponere fm aliā qualitātē
 quā illud de se ex suoq; genere seu natura
 nō habet. sic q; nō solum cōtingere potest
 in actib; de se ex suoq; genere seu natura
 indifferētib;. sed etiā et eodē modo in casu
 bus q; de se ex suoq; genere et natura sunt
 boni et mali. ¶ **A**lax est enī q; eodē mō po
 test ratio aliqd quod de se ex suoq; gene
 re seu natura bonū est apprehēdere. ac vo
 luntati obijcere seu pponere vt malum et
 econtra sicut illud quod de se ex suoq; ge
 nere seu natura indifferēs est potest vt bo
 num vel malū apprehēdere. ac vt tale vo
 luntati obijcere seu pponere. ¶ **A**ū ergo p̄e
 dicta magis ad ppositū applicando et grā
 alicuius exēpli/ ratio aliqd quod de se ex
 suoq; genere seu natura bonū est appre
 hendit vt malū/ et sicut malū. et p̄ cōsequēns

Compendiū theologie

dictante consciētia fugiendum ipsi voluntati obijcit seu proponit. iā illud efficitur et est propriū obiectū ipsius voluntatis. **N**ō quidē sub ratōne boni et tanq̄ bonum q̄s uis de se ex sui q̄s natura bonū existat. qz nō est vt tale ab ipsa rōne apprehensum et vt tale ipsi voluntati obiectū seu propositū. sed sub rōne mali et tanq̄ malū de per accidens. et sic fugiendū. qz vt tale est ab ipsa ratōne apprehensum. et vt tale dictate etiā consciā ipsi voluntati obiectū seu propositū. **S**ic ergo vt videt in isto casu. propriū obiectū voluntatis est malū et fugiendum. q̄s uis vt tactū est in illō vt tale apprehendēdo ac vt tale ipsi voluntati obijciendo seu proponēdo. ipsa ratio ipsius q̄s consciētie dictamini errauerit. **S**i nūc ergo ipsa voluntas tali rōni taliq̄ consciētie dictamini q̄s uis et ratiō contradicēdo in tale suū obiectū feratur et se applicet. certū est qz fert et se applicat in obiectū malū et dictate consciētia fugiendū. et p̄ cōsequēs est mala et peccat. cū voluntarie fert et se applicat in malū et fugiendū. sit p̄ctm̄. **N**ec inspicit qz vt sepe dicitū est. illud in qd sic ipsa voluntas fert sit de se ex suo q̄s genere seu natura bonū. **Q**uia vt in tale ipsa voluntas non fert nec ferti potest in ipm̄. qz vt tale non est suū propriū obiectū. et p̄ cōsequēs etiā nec ab eo vt a tali p̄t aut debet ipsius voluntatis bonitas dependere et attendi. **Q**uā iuxta supra tacta ipsius voluntatis bonitas vel malicia a sui propriū obiecti. nō quidē vera eētia seu natura sed q̄litate sub q̄ a rōne sine recta sine errate apprehēdit. ipsi q̄s voluntati obijcit seu proponit dependere habeat et attendi. **E**t sicut hic eadē rōne dicit p̄t de illo quod de se. ex suo q̄s genere seu natura malū est. si rō illud vt bonū apprehendat et vt bonū et p̄ consequēs ipsa dictante consciētia debet et faciendū ipsi voluntati obijciat seu proponat. **N**ā illud propriū ipsius voluntatis obiectū. nō quidē sub rōne mali et tanq̄ malū q̄s uis de se sui q̄s natura malū existat. qz nō est vt tale ab ipsa rōne apprehensum. nec vt tale ipsi voluntati obiectū seu propositū. **S**ed sub rōne boni et tanq̄ bonū de per accidens. et p̄ consequēs debet et faciendū. qz vt tale est ab ipsa rōne apprehensum. et vt tale dictate etiā consciētia ipsi voluntati obiectū seu propositū. **E**t ideo si voluntas tali rōni taliq̄ consciētie dictamini contradicēdo. tale suū obiectū

facere et adimplere recuset. clarū est qz bonū et dictante consciētia debet et faciendū recusat. qz vt tale est suū propriū obiectū et sic est mala et peccat. qz voluntarie quod debet et faciendū est. recusare. p̄ctm̄ est. **E**t si in casibz p̄dictis opponēdo diceret qz voluntas sic tali rōni taliq̄ consciētie dictamini erranti contradicēdo bñ mouet. qz fert et se applicat in bonū et aufugit malū et sic nō est mala nec peccat. imo bona est et bñ facit. patet clare responsio ex statū dicitis. **N**on enī sequit si voluntas in illud quod de se ex suo q̄s genere seu natura bonū est ferat et se applicet. vel illō qd de se ex suo q̄s genere seu natura malū est aufugiat. qz p̄pterea bñ faciat et bona sit. nisi illō faciat sub debita qualitate ac debito mō. sic scz qz si in illō qd bonū est ferat et se applicet. hoc faciat sub rōne boni et tanq̄ in bonū. vel si illō qd malū est aufugiat hoc faciat sub rōne mali et tanq̄ malū. nō enī quoad deū seu quo ad meritū vel demeritū inspicit tñ illud qd fit. sed sub qua q̄litate et quo mō seu animo illud fit. **N**ūc ad p̄positū in casibz supra dicitis. licz enī vt ibi satis deductū est voluntas quo ad p̄mū casum ferat et se applicet in illō qd de se ex suo q̄s genere seu natura bonū est. nō tñ hoc facit rōne boni et tanq̄ in bonū qz vt tale nō est suū propriū obiectū nec sibi vt tale a rōne propositū. sed fert et se applicat in illō sub rōne mali et tanq̄ malū. **Q**uia vt tale est suū propriū obiectū sibi qz vt tale a rōne propositū. **E**t sic licet in bonū ferat et se applicet. nō tñ facit sub illa bona q̄litate nec bono mō seu aīo. sed sub mala q̄litate et malo mō malo q̄s aīo. et ideo talis voluntas nō est bona nec bñ facit. sed ē mala et male facit et peccat. **E**t idē de scdo casu respectu illius qd de se ex suo q̄s genere seu natura malū est. sed a rōne errate apprehēdit ipsi q̄s voluntati obijcit seu proponit vt bonū. **N**ā licet tūc voluntas aufugiat illud qd de se ex suo q̄s genere seu natura malū est. nō tñ illō facit sub rōne mali et tanq̄ malū qz vt tale nō est suū propriū obiectū nec sibi vt tale a rōne propositū. sed illō aufugit sub rōne boni et tanq̄ bonū. qz vt tale est suū propriū obiectū. sibi qz vt tale ab ipsa rōne propositū. **E**t vt satis ibi deductū est. **E**t ideo talis voluntas nō est bona nec bene facit sed mala et male facit et peccat. **A**d propositū predictoz duozum

casuū pro clariori eorū intellectu / possunt iuxta effectū dictorū ipsius beati Thome poni duo exēpla. ¶ **P**rimū exēplū respectu primi casus. credere in xpm est per se bonū et necessariū ad salutē. sed voluntas i hoc bonū nō fert. nisi fm quod sibi a rōe obijcitur et proponit. Si ergo ipsi voluntati a ratione errāte proponat ut malum et sic dictante cōsciētia nō faciendū. et nihilominus ipsa voluntas tali rationi talisq; cōsciētie dictamini cōtradiccōdo. in illō ferat et se applicet. clarū est qd in illud ferat et se applicabit sub rōne mali et tanq; malū et nō faciendū. Non qd de se sui q; natura malū sit. rē. sed est malū rē. de p accidens ex tali scz apprehēsiōne rationis qd ut malū rē. illud apprehēdit. et ut malum ipsi voluntati pponit. Et sic talis voluntas de se erit mala et peccabit qd voluntarie in malū rē. ferri et se applicare malū est peccatum. Et ad hoc propositū dicit philosophus. vij. eth. qd per se loquēdo ille incontinēs est qui nō sequit rationē rectam sed de p accidens Ille etiā incōtinens est qui nō sequit rōem falsam. i. erroneā. ¶ **S**ecundū exemplū respectu secūdi casus. fornicari de se ex suo q; genere seu natura. est quoddā malū. sed voluntas in istud malū nō fertur nisi fm qd sibi a ratiōe obijcitur et proponit. Si ergo a casu ipsi voluntati a rōne errāte proponat ut bonū et necessariū ad salutē et sic dictante cōsciētia ut debiti et necessario faciendū. et nihilominus ipsa voluntas tali rationi talisq; cōsciētie dictamini cōtradiccōdo illud aufugiat facere q; recusat. clarū est qd illō aufugiet et facere recusabit sub ratiōe boni et necessarij ad salutem. rē. et tanq; bonū et necessariū ad salutem. nō quia de se sui q; natura bonū sit et necessariū. rē. sed est bonū et necessariū. rē. de p accidens ex tali scz apprehēsiōne ratiōis. que ut bonū et necessariū. rē. ipsi voluntati pponit. Et sic talis voluntas de se erit mala et peccabit. qd voluntarie bonū et necessariū ad salutem aufugere et recusare facere. malū et peccatum est. Non tamē (ut omnia sane intelligant) innui credat p predicta. qd voluntas in casu istius vltimi exempli / tali ratiōni talisq; rōnis dictamini sic errāti se cōsormando / bñ faceret. sed solū qd etiā cōtradiccōdo male facit et peccat. quod quō fieri possit inferius latius declarabit. ¶ **C**on-

cludit igit finaliter et simpliciter ipse beatus Thom. post multa hinc inde p eum allegata. qd omnis voluntas a ratione siue recta siue errāte discordās / sit in illis seu circa illa que de se ex suo q; genere seu natura indifferentia sunt / siue in his et circa ea que de se ex suo q; genere seu natura bona vel mala existunt / semp mala est et peccat. Et quibus et per que satis effectualiter ad primā dnam principaliū questionū supra formatarū p affirmatiuā respōdere videtur. qd scilz cōsciētia errans obligat. Quod tamē respectu voluntatis a ratiōe et cōsciētia errante seu erronea discordantis sic intelligendū est. qd licet talis voluntas semp de se sit mala et peccet. non propterea tamen ut statim aliquid ter tactū est / sequit qd quotienscūq; tali ratiōi et cōsciētie sic erranti concordat ipsa voluntas bona sit et bene faciat. Est etenim dare casum in quo voluntas ratiōni et cōsciētie erranti seu erronee discordando et cōtra id quod dicitur faciendo esset mala et peccaret. Et nihilomin⁹ etiam cū eis concordādo et faciendo quod dicerent mala esset et peccatum cōmitteret. Ut puta quando ratio et cōsciētia ut est in vltimo exemplo statim supra posito errando dicerent aliquid quod esset cōtra deū eiusq; legem et pcepta. Discordando vero facit cōtra dictamen ratiōis et cōsciētie in quo est semp / saltē interpartitue dei cōtempus. Et hic est proprie casus in quo cadit pplexitas. et exinde etiam dū ad dictam primā questionē supra posita respondendo dicit. qd cōsciētia etiam errans semp obligat. nō est intelligendū qd semp simpliciter obliget ad faciendū et subsequendū illō quod ipsa dicitur. sed sub disiūctiōe ad faciendū. s. et sequendū illud qd ipsa dicitur vel ad se deponendū. ut clarius inferius dicēdis patere poterit. ¶ **P**ro quo clari⁹ intelligēdo. et qd materia ista frequenter occurrit / nec clare ab omnibus put bene expediret intelligit vtile visum est positionē circa hoc domini bonauētura quā ad dictā primā questionem effectualiter. licet sub alijs terminis rōndēdo ponit hic applicare. Format enī questionē sic **U**trum teneamur ad omne id quod cōsciētia dicitur esse necessariū ad salutē. Et sub p̄dicto titulo questionis format etiā tres alias q̄stiones q̄si sub alēnas.

Cōpendiū Theologie

quas p̄ idem quasi mediū soluit. Et sunt
be in effectu. **U**trū om̄is cōscientia liget.
z utrū liget ad omne quod dicitur. **U**trū
homo sit p̄plexus quādo cōscientia sibi
vnū dicitur z lex diuina dicitur cōtrarium
Aui sit magis obtemperandus. vel cōscie
dictamini. vel p̄cepto p̄lati. cū sibi inuicē
obuiāt z cōtrariant. **C**irca q̄rum q̄ru/
oz questionū dissolutōem. ponit dictamē
p̄scie/triplici respectu ad tria genera actu
um p̄siderari posse. satis ad p̄positū distin
ctōis supra posite. licet sub alijs p̄bis. **E**t
intelligat vt ponit de dictamine cōscien
tie p̄ modū p̄ceptōis vel p̄hibitiōis nō
p̄ modū consilij sine p̄suasiōis. quod p̄
p̄rie est dicere q̄ intelligendū est de cōscie
tia formata z non de solo timore seu seru
pulo cōscientie. quoz satis supra notata
est differētia. **A**liq̄n etenī cōscia dicitur
ea q̄ sunt f̄m legē dei. aliq̄n dicitur ea que
sunt cōtra legē dei. aliq̄n dicitur ea q̄ sunt
p̄ter legē dei. **Q**uādo autē cōscia dicitur
que sunt f̄m legē dei. ipsa simplr ligat ad
faciendū illō qd̄ ip̄a dicitur. imo cū in isto
casu homo iā ad ea q̄ sic cōscia dicitur sic
p̄ legē diuinā ligatus z obligatus. cōscia
q̄ sic illi legi p̄cordat. nō solū ligat imo et
ligatum ostendit. ita q̄ in effectu duo liga
mina cōcurrunt. **E**t talis cōscia nullo
mō est deponēda seu abijciēda. imo toto
effectu sequēda. **Q**uādo vero cōscia dicitur
ea que sunt p̄tra legē dei. ip̄a etiā cōscia
simpliciter ligat z obligat nō quidē ad fa
ciendū qd̄ ip̄a dicitur sed ad deponendū.
Quia cū talis p̄scia erronea errore repu
gnāte legi diuine q̄ diu ip̄a manet/ponit
z tenet hoīez extra statū salutis. z ideo ne
cesse est eā deponere. qz siue tūc hō faciat
quod ip̄a cōscia dicitur siue eius opposi
tū. peccat mortalit̄. **F**aciēdo etenī in isto
casu quod ip̄a cōscia dicitur/facit cōtra
legē dei. qd̄ clarū est peccatū mortale esse.
Faciendo vero oppositū illi qd̄ ip̄a con
scia dicitur adhuc peccat mortalit̄. non
rōne quidē opis qd̄ tūc facit. sed qz malo
modo facit. **F**acit enī in contēptū dei. qz
licet illō qd̄ tūc facit de se nō displiceat deo
facit tūc acsi displiceret deo cū faciat illud
quod sua cōscia sibi deo displicere dicitur.
Sic ergo facit qd̄ deo displicere credit. fa
ciendo at̄ qd̄ deo displicere credit/deū cō
tēnit. qz de⁹ nō tūc attendit qd̄ hō faciat.
sed q̄ animo faciat. z sic mortalit̄ peccat

Et bñ circa tā hīc q̄ in supioribz dicta
z tractata aduertat. qz quotiescūqz fit mē
tio qz voluntas a rōne p̄ponēte z dicitate ea
que sunt p̄tra legē seu p̄ceptū dei discor
dans mala est z peccat/intelligat pur z in
telligendū est. qm̄ nō clare z euident̄ cogno
scit̄ utrū illa q̄ sic ip̄a rōne p̄ponit z dicitur
sint cōtra legē seu p̄ceptū dei. imo intel
ligi debz ubi talia q̄ sic ip̄a rōne p̄ponit z di
ctat/credūtur esse f̄m legem z p̄ceptū dei.
Nā si clare p̄gnosceret qz rōne humana pro
poneret z diceret aliqd̄ p̄tra legē seu p̄
ceptū dei talē rōne nullus teneret seq̄ nec
tunc rōne eēt totalit̄ errās. s̄z pot⁹ q̄si mali
ciose agēs z corrupta. **S**ed qm̄ rōne errans
aliqd̄ qd̄ est p̄tra legē z p̄ceptū dei p̄ponit
z dicitur vt dei p̄ceptū ac sue legi cōforme.
tūc est vere errās. **E**t tunc dictamē talis rō
nis contēnere. est idē qz dei p̄ceptū contē
nere saltē interpretatiue vt satis supra de
claratū est. **I**tem dū in supioribus fit fre
quēter mētio de eis q̄ de se et suoqz gene
re seu natura bona vel mala sunt. z de eis
q̄ sub rōne boni z mali apprehēdunt̄/in
telligat sp̄ de bonis vel malis f̄m legē z p̄
ceptū dei. **A**rtipura qz de se vel ex aliq̄ circū
stantia talia sunt vel vt talia apprehēdū
tur. **Q**uia alias nec virtutes nec peccata/
z per consequēs nec merita nec demerita
essent. **E**t sic nō proprie ad materiā p̄sen
tem iactaret̄ z cōgtruerent. **Q**uādo autē
cōscia dicitur ea q̄ sunt p̄ter legē dei/ipsa
cōscia ligat z obligat. s̄z nō simplr immo
f̄m quid z sub quādā disiunctiōe seu alē
natiua. **S**cōm qd̄ enim ligat z obligat.
qz q̄ diu manet/sub disiunctiōe seu qua
dā alternatiua ligat z obligat. qz ligat et
obligat ad faciendū qd̄ ip̄a dicitur vel ad
se deponendū. **I**ta qz homo in isto casu re
net̄ talem cōsciam deponere. vel adim
plere. qd̄ ip̄a dicitur. **A**rtipote si cōscientia
dicitur qd̄ necessariū est ad salutē leuare se
stucam de terra vel nō portare capucium
in ecclesia oportet vel istā cōscientiā de
ponere vel q̄ diu manet festucaz de terra
leuare aut capucium in ecclesia nō portare.
Et ratio huius est. quia cū talia sint p̄ter
legem dei. nullus ad ea faciēda vel nō fa
ciēda de eorum natura obligatur. sed cū
circa ea accedit dictamē cōscie/ iā hō ex
tali dictamine obligat̄ ad ea faciēda vel
nō faciēda. cū p̄us nō obligaret. qz p̄tra
dictamen cōscientie facere. est p̄ctm̄. **C**um

igitur q̄d̄m manet tale cōsciētie dictamē
maneat talis obligatio. oportet eā neces-
sario adimplere. alias esset pctm̄. **Q̄n̄** v̄o
tale cōsciētie dictamē depositū est tūc sub-
lata est illa obligatō q̄ ad talia faciendū vel
nō faciendū obligabat. **Et** tunc illa talia
sunt vt p̄us de sui natura erant sc̄z indis-
ferētia. et tūc ea facere vel nō facere silit̄er
indifferēs est. et sic nō est aliquod pctm̄. **¶**
Hūc ergo iuxta effectū dictōy ip̄ius dñi
bonauēture p̄dicta ad solutiōnē ip̄arum
quatuor questioñū p̄ modū cuiusdā epi-
logi applicādo. respectu p̄rie et p̄cipalis
questiōis/patet ex p̄dictis q̄ nō semp̄ te-
nemur ad om̄e id quod cōsciētia dictat eē
necessariū ad salutē. et tamē q̄d̄m manet
peccam̄ si nō facim̄ illud q̄d cōsciā dictat
Argo nō tenemur facere illud q̄d ipsa di-
ctat. **Quia** (vt ex p̄missis patz) illā obliga-
tionem alio mō euadere seu tollere possu-
mus sc̄z talē cōsciāz deponēdo. **¶** **Respe-**
ctu vero sc̄de questiōis patet ex p̄dictis
q̄ om̄is cōsciā ligat. sed nō semp̄ ligat
ad om̄e quod dictat. **In** eis enī q̄ dictat
fm̄ legē vel p̄ter legē. ipsa vt iā dictū est li-
gat ad id q̄d dictat. in p̄mis q̄dē simplr̄
in sc̄dis vero sub distiūctione sc̄lz ad id
q̄d dictat vel ad se deponēdū. **In** eis vero
q̄ dictat p̄tra legē dei/ipsa ligat sed nullo
modo ad ea que dictat. sed simplr̄ ad de-
ponēdū. **¶** **Respectu** at̄ tertie questiōis
patet ex p̄missis q̄ licz hō in casu dicte q̄/
stionis possit dici p̄plexus ad tps q̄d̄m
sc̄z talis cōsciā sibi manet. simplr̄ tamē
loquēdo nō est nec debet dici p̄plexus. qz
potest imo tenē talem cōsciā deponere
p̄ aliq̄e modoz infra tactoz. **¶** **Respectu**
vero quarte questiōis patet ex p̄missis q̄
q̄n̄ prelati precipit ea que sunt fm̄ legē
dei vel p̄ter legē dei. magis est sibi obediē-
dum q̄ dictamini cōsciētie. imo in his ca-
sib⁹ talis cōsciētia que tali p̄cepto p̄lati
contrariā simpliciter est deponēda. qz iā
in his casib⁹ cōtra p̄ceptū p̄lati facere. eēt
cōtra legē dei facere. **De** p̄mis nō est du-
biū cū tunc fm̄ legē dei p̄cipiat. **De** sc̄dis
vero que sc̄z sunt p̄ter legē dei/hoc idē pa-
tet. qz p̄ceptū p̄lati iā ea que sic p̄ter
legē dei erāt/facit fm̄ legē dei esse. **Quā-**
do vero p̄lati precipit ea que sunt cōtra le-
gē dei/magis est obediendū dictamini
cōsciētie q̄ p̄lati qz in hoc casu manifestū
est q̄ p̄trariū illius q̄d p̄lati precipit. s. il-

lud q̄d tunc cōsciētia dictat/est fm̄ legē
dei. **Et** sic iuxta supra tacta/ad illō facien-
dū sunt q̄si duo ligamina. i. ligamē legis
dei et ligamē cōsciētie. **Et** p̄ter vero p̄cepti
p̄lati nullū est in hoc casu ligamē. qz sim-
pliciter nō obligat. qz p̄tra legē dei precipi-
pit. **Et** intelligat hoc iuxta modicū supra
tacta de dictamine cōsciētie formate. q̄ sc̄z
clare et euident̄er cognoscit vel finaliter in
animo iudicat et firmat/tale p̄ceptū p̄lati
esse cōtra legē dei. quia si solū esset timor
vel scrupulus cōsciētie. necesse eēt aliter et
magis p̄ prius p̄sulere et discutere. anteq̄
tale p̄ceptū p̄lati contēneret. **¶** **Triplex**
autē modus cōsciā deponēdi reperitur **¶**
¶ **Prim⁹** est ex seipso. p̄ fortē sc̄z et feruen-
tē meditatiōem et discutiōnē casus incū-
bentis. ac ratiōnū circa ip̄m occurrentiū.
diligensqz studiū opinionū ac sententia-
rū doctoz. **Et** hoc q̄n̄ homo noticiā legē
diuine lumēqz scientie ex seipso habz.
Sc̄dus modus est p̄ discretū et diligentē
inq̄sitiōnē et inuestigatiōnē a lr̄atis et pi-
tris/ip̄ius legis diuine. **Et** maxime eis q̄s
q̄s peritiores et magis probate vite/iudi-
cio suo cōmode repire poterit. **Et** interdū
iuxta grauedinē casus/rebentiāqz mo-
tus seu dictaminis ip̄ius cōsciētie/plur-
es ac frequēter. et hoc quādo homo de se
nescit de dicta sua cōsciētia casuqz sibi
incūbente/iudicare. vt pura qz noticiā le-
gis diuine non hz. **In** his duob⁹ modis
necessaria om̄ino est hūiliatio sp̄s. ac q̄-
dā sui intellect⁹ captiuatio. vt. s. pie velit
credere et p̄sentire obedireqz eis q̄ per se le-
git. vel ab alijs audit. **Iuxta** dictum apli
Captiuantes oēm intellectū in obsequium
xp̄i. **Hoc** est dicere q̄ qlibet in credendis
pl⁹ dz p̄sentire fidei q̄ sibi. et in agēdis pl⁹
credere alijs q̄ sibi. **¶** **Terti⁹** mod⁹ est p̄
p̄uersionē mētis et recursū ad deū. ei⁹ qz
consiliū. p̄ humilē et deuotam ac frequēter
orōem. vbi et quādo deest p̄siliū humanū
Iuxta illud sacre scripture. **Cum** ignora-
mus qd̄ agere debeamus/hoc solū habe-
mus residui vt oculos nostros dirigam⁹
ad te. q̄uis et hic modus non debeat ab
alijs duob⁹ p̄cedētib⁹ deesse. immo
cum eis concurrere. **¶** **Qui** autē alio mo-
do/ vt frequēter apud plures contingit
cōsciētiā suā deponit/magna peri-
ricula et plus q̄m plures fo: san credant/
incurrit. **Tuncqz** non est proprie con-

Cōpendiū Theologie

scientie depositio. sed contēptus grātis/
z supba p̄sumptio. **Beatus** enī homo q̄ sp̄
est pauidus in eis sc̄z q̄ ad salutē p̄tinent

¶ Et istis tribus modis cū nōnullis sup̄
us tractatorū/possunt notari octo ex q̄b̄
causari z puenire solet ip̄ius consciētie er
ror. **¶** Prīmū est ignorātia. q̄n sc̄z q̄s ne
scit qd sibi eligendū vel declinandū sit

¶ Secūdū est negligētia. cū quis sc̄z negli
git p̄sciētia suā discutere. vel si p̄ disculsi
onem se expedire nesciat. negligit tūc ab
alijs q̄rere. **¶** Tertū ē supbia. q̄n sc̄z q̄s nō
humiliat intellectū suū vt melioribz z sa
pientioribz se credere velit. **¶** Quartū est
singularitas. q̄n sc̄z hō suū p̄riū sensum
seq̄ns/nō vult se alijs p̄formare. nec seq̄ vi
as cōes bonoz. s̄ qd li. nūeroz scribitur.

¶ Extrema castroz p̄sumpsit ignis. **¶** Qui
tū est affectio inordinata. q̄ sepe inclināt
p̄scia ad id qd hō tūc appetit. z sic fac̄ eā
a sua rectitudine deniare. **¶** Iuxta dictū **Se
nece** Perit om̄e iudiciū/cū res trāsierit in
affectū.

¶ Sextū est pusillanimitas. pro
pter quā. s̄. q̄s frēq̄nter tim̄z ea q̄ fm̄ rectū
iudiciū rōis timēda nō sunt. **¶** Septimū
est p̄plexitas. q̄n. s̄. hō se inter duo peccata
positū esse credit z vtrūq̄ declinare q̄n. s̄.
in vnū incidat iudicat ip̄ossibile. **¶** S̄z ad
vez (vt ex supra tactis satis pater) p̄plexi
tas proprie loquēdo nihil est simplr. sed
fm̄ qd. tamē pōt esse aliq̄s p̄plexus. fm̄. s̄.
consciāz erroneā. sed statī vt etiā supra ta
ctū est/eā deponēdo p̄ liberari.

¶ Octa
uū est hūilitas. cordisq̄ puritas. **¶** In **Be
go**. Bonaz mentiū est ibi culpas agno
scere vbi culpa nō est. **¶** Septem prima
sunt mala z rēphensibilia. z error ex eis p
ueniēs valde piculosus. **¶** Octauū vō lau
dabile est. errorq̄ ex eo pueniēs/p̄r z me
ritorū. imo nec error proprie dici d̄z. sed
quedā humilis suoz defectū suēq̄ fragi
litas cognitio. dū tamē nō sit nimius

¶ Respectu secunde duarum questionū
principalū qua scilz queritur.

Utrum consciētia

errans seu erronea excuset. qd iuxta eūdē
beatū **Thomā** vt de p̄ria q̄stione p̄cipa
li in simili dictū est. est idē in effectu q̄ q̄/
rere. vt z volūtas rōi errātī seu erronee cō
cordās/sit bona. veniūt iuxta intentōem
ip̄ius beati **Thome** p̄siderāda q̄ sequant̄

¶ Primo (vt frēq̄nter in superioribz dictū

est) bonū z malū in moralibz magis cla
re ad propositū ceptū loq̄ndo/ q̄ ad meri
tū z demeritū/psistit in actu inq̄ntum est
volūtarius. ita q̄ bonitas vel malicia ali
cui⁹ acc̄⁹/ab ip̄a volūtate seu volūtatis im
perio depēdet. qz si actus eēt inuolūtari⁹
nec meritorū nec demeritorū esset. **¶** Et hīc
est illud sepe allegatū beati **Aug.** q̄ omne
p̄ctm̄ volūtariū est adeo. q̄ si voluntariū
nō esset p̄ctm̄ nō eēt. **¶** Aduertendū est in
sup q̄ quoad p̄positū/p̄ris ignorātia sub
duplici q̄litate inuenit̄. **¶** Una est q̄ causat
inuolūtariū. i. q̄ dū cōtingit seu occurrit/
reddit seu efficit actū inuolūtariū. z hoc
proprie indirecte. qz sc̄z priuat hōies a co
gnitiōe q̄ p̄eriḡit ad hoc q̄ aliqd volūtari
um existat. **¶** Alia est ignorātia q̄ nō causat
inuolūtariū. i. que dū p̄tingit seu occur
rit/nō propterea actū inuolūtariū reddit
seu efficit. q̄ inferius magis declarabunt̄.

¶ Ex q̄b̄ duobz clare seq̄tur q̄ illa ignoran
tia que dū p̄tingit seu occurrit reddit seu
efficit actū inuolūtariū. tollit a tali actu
oēm rōem boni z mali moralis/meriti q̄s
z demeriti. **¶** Illa vero q̄ dū occurrit nō red
dit seu efficit actū inuolūtariū. dictā rōez
boni z mali meritiq̄z z demeriti nō tollit.

¶ S̄z ex p̄dictis q̄ vt iā statī dictū est/tal̄ rō
boni z mali meritiq̄z z demeriti/a volūta
te depēdet. **¶** Est p̄terea p̄ p̄dictoz z aliq̄
rū subseq̄ntiū intellectu norādū q̄ ignorā
tia triplici mō seu sub triplici respectu se
p̄t ad actū volūtatis h̄re. **¶** Uno mō antecē
denter. **¶** Alio mō p̄comitant̄. **¶** Et alio mō
cōsequēter. **¶** Antecedēt̄ at̄ se h̄z ignorātia
ad actū volūtatis/q̄n nō est volūta/seu vt
iā dicat̄ volūtaria. z tamē est causa volen
di aliqd qd alias homo nō vellet sc̄z si ta
lis ignorātia nō esset vt pura q̄n hō igno
rat aliquā circūstantiā act⁹ quā scire non
tenebat̄/z ex hoc aliquid agit quod nō fa
ceret si illam circūstantiam sciret. **¶** At po
nit ipse beatus **Thomas** exemplū de illo
qui diligētia de hinc inde circūspiciēz
do adhibita/ignorās aliquem trāsire per
viam/proijcit sagittam/qua trāsēuntē in
terfecit. **¶** In isto enim casu/ ista ignorātia
istius circūstantie/sc̄z trāsitus istius ho
minis non est volūta nec volūtaria/qz iste
proijciēs sagittā bene voluisset trāsitum
illi⁹ hominis scire/z tamē est causa volen
di quia alias iste homo nō voluisset scilz
proijciendi illā sagittā/quā alias nō pie

cisset. si scz illā circūstantiā transitus illi⁹ hominis sciuisse. Et ita de multis alijs q̄ frequētissime occurrūt. Et hec ignorātia sic antecēdēs simpliciter causat inuoluntariū. i. dū contingit et occurrit actū inuoluntariū reddit seu efficit. **C**ōcomitāter autē se habet ignorātia ad actū voluntatis/ quādo est de eomet qd̄ agitur. qd̄ si etiā sciret/ nihilomin⁹ ageret. ita q̄ ipa ignorātia nō inducit ad volendū vt illō fiat. sed solū cum tali facto cōcurrit. ita q̄ si mul cōtingit illud esse factū. et esse ignoratum. **U**t iuxta exemplū beati **Tho.** de illo qui q̄rit hostē occidere. et animo suo occidere firmavit. cōtingit q̄ casu vel in ne more vel alias istum hostē sagitta vel lancea occidit. sed dū eum occidit. credit occidere ceruū. **I**n isto enī casu ista ignorātia q̄ tunc hostis ille ibi esset et q̄ tūc occidat. cōcurrit cū ipso facto scz cum ipsa occisione. ita q̄ simul cōtingit illū hostē occidi et occidi ignorari. nec ipa ignorantia q̄ scz ille hostis tūc ibi esset/ induxit istuz occisorē ad eū occidendū. qz ita bene euz occidit. si ibi tūc eū esse sciuisse sicut occidit quādo ignorabat. **E**t talis ignorantia dum cōtingit seu occurrit non reddit seu efficit actū inuoluntariū. quia nō causat aliqd̄ quod sit repugnās volūtati. i. p̄ quod volūtas si sciret impediret facere qd̄ tūc facit. vt satis est considerare in exemplo statim posito. **S**ed talis ignorātia si bene aduertat bñ causat seu efficit actū. p̄ illo instāti quo fit nō voluntariū. sic scilz q̄ pro illo instāti quo sic voluntas nō habeat actualiter volitionē illū actū faciendū vt etiā patet in dicto exemplo statim posito. **C**larū est enī q̄ ille occisor. p̄ illa hora qua illū hostē sic a casu occidit/ nō habet actualit⁹ voluntatē eū occidēdi. qz tūc ibi eū eē ignorabat. imo ceruū ibi eē et ceruū occidere credebat. **N**ec seq̄tur q̄ si talis ignorantia reddat seu efficiat actū nō voluntariū. q̄ p̄terea eū reddat inuoluntarium. **M**agna etenī in ista duo est dīna. **R**eddere etenī seu efficere actū nō voluntariū/ ē facere qd̄ volūtas p̄ instāti quo ille actus fit/ nō habeat actualē volitionē eū faciendū. **R**eddere vero seu efficere actū inuoluntariū est facere q̄ voluntas actualē seu habitualē volitionē habeat illū actū nō faciendū. q̄ valde in se differūt. **M**agna etenī differētia est inter non velle facere. et velle

nō facere. **P**rimū pdictorū vt iā tactū est bene causat seu efficit ignorantia p̄comitans. de q̄ nūc agit. **S**ed scdm nō causat nec efficit. **E**t ratio est. qz idē nō p̄t eodē instāti esse actualiter volūtū et ignoratū. s̄ bñ p̄t eodē instāti esse habitualit⁹ seu dispositiue volūtū et ignoratū. **C**ōsequēt autē se habet ignorātia ad volūtātē. in q̄ntū ipsa ignorātia est volūta seu volūtaria. **Q**uō duob⁹ modis cōtingere p̄t. **U**no mō directe. **A**lio mō indirecte. **D**irecte quādo actus volūtatis fert⁹ in ipam ignorātiā. sicut cū aliq̄s vult ignorare. vt excusatiōez peccati habeat. vel vt a peccādo nō retrahat. **I**uxta illō iob. xxiij. **S**cientiā viarū tuarū nolum⁹. **E**t hec dicit⁹ ignorātia affectata. **I**ndirecte vero itez dupliciter cōtingere potest. **U**no mō cū aliq̄s actu nō p̄siderat qd̄ cōsiderare debet et p̄t. **E**t hec dicit⁹ ignorātia male electōis. vel ex passiōe aliqua. vel ex malo habitu pueniēs. **A**lio modo cū aliq̄s noticiā quā de aliq̄bus deberet habere nō curat adquirere. et fm hunc modū ignorātia vniuersaliū iuris que q̄s scire tenet/ volūtaria dicit⁹. q̄si p̄ negligentia pueniēs. **C**ū enī nō nisi. p̄pter negligentia habeat. voluntarie haberi videt⁹. **N**ūc igit⁹ pdicta ad ppositū solutionis pdicte scde questōis p̄ncipalis iuxta intentōem eiusdē beati **Thome** applicādo. **S**i rō vel conscia/ erret errore voluntario. q̄ scz nō causat inuoluntariū. vtputa quia puenit ex ignorātia. vt p̄comitāte. q̄ scilz cū actu cōcurrit nec ad ipm p̄ficiendū inducit. vel cōsequēte q̄ scz volūta seu voluntarie est. vel directe. p̄pter negligentia vtputa qz est error seu ignorantia circa id qd̄ q̄s scire tenet vel cōsiderare d̄z p̄t. tūc talis error rōis vel p̄scie/ nō excusat quin voluntas tali rōni vel p̄scie sic errati p̄cordās sit mala. **S**i autē sit error q̄ causat inuoluntariū vtputa ex igrantia antecēde. q̄ ex igrantia alic⁹ circūstantie absq̄ oī negligentia causat pueniēs. tūc talis error rōis vel p̄scie/ volūtātē. tali rōni vel p̄scie sic errati p̄cordāte excusat. vt nō sit mala. vtputa grā alic⁹ exēpli **I**uxta eū/ dē bñm **Tho.** si rō et p̄scia alic⁹ adeo errent q̄ sibi dicit⁹ q̄ possit ad vxorē alicuius accedere. volūtas tali rōi et p̄scie sic errati p̄cordās/ mala est nec excusat/ eo q̄ error ille. puenit ex ignorātia legis dei. quā scire tenet vel inq̄rere. **S**i autē ratio et con/

Cōpendiū theo. De natura

scientia p̄dicti hominis in hoc errent/ q̄
aliquā mulierē quā loco sue vxoris de no
cte submissam ignorat/ credat esse vxorē
suā. ⁊ illa muliere debitū reposcēte/ velit
eā cognoscere/ excusat volūtas ei⁹ vt non
sit mala. Quia error iste ex ignorātia ali
cuius circūstantie prouenit. q̄ inuolun
tariū causat. ⁊ sic excusat. **P**ossunt alia
multa exempla cōcipi ⁊ ad p̄positū appli
cari. immo frēq̄nter occurrūt casus diuer
si in hac materia. **P**ro ampliori adhuc
tam p̄dictoz/ q̄s materie in se declaratiōe
expediēs v̄sum est determinationē triuz
questionū. quas sup sc̄do sententiāz tra
ctat dñs petrus de tharēthasia/ ordinis p̄
dicatoz/ olim Innocēt⁹ papa. v. hic iux
ta effectū dictozū suozū breuiter subne
ctere. **P**rima questio est. **U**trū ignoran
tia sit peccatū? **U**trū ignorantia excusat
p̄ctm? **Q**ue ignorantia excusat p̄ctm?
Circa primā questionē/ norandū primo
fm eū venit/ q̄ cū culpa sit defectus volū
tariuz/ eius rei q̄ debet inesse/ ip̄a ignorā
tia inquantū caret volūtario caret culpa
sed inquantū habet de volūtario/ habz de
culpa. **E**ū in sup vt etiā dicit priuatōes
p̄ habitus cognosci habeāt. vtputa iuxta
p̄positū ceptū loquēdo. ignorātia p̄ sci
entiā. aduertendū venit q̄ triplex quātū
ad materiā p̄ntem spectare videt̄ repit̄ sci
entia. **U**na est imp̄tinentiū ad salutē. **A**lia
vtiliū ad salutē. **A**lia necessariū ad salu
tem. **I**mp̄tinentiū ad salutē. vt scire geo
metriā vel arismetricam vel hmōi/ **U**tiliū
ad salutē. vt scire epl̄as pauli. act⁹ ap̄tozū
⁊ hmōi/ **N**ecessariū ad salutē. vt scire r̄ij
articulos fidei. decē p̄cepta legis. septē
peccata mortalia ⁊ hmōi. **E**t intelligant̄
hec fm status ⁊ grad⁹ p̄sonaz. qz aliqd est
necessariū ad salutē scire respectu vnus/
quod solū esset v̄tile respectu alterius. **A**li
quid etiā est necessariū vni ad salutē scire
explicite. quod sufficeret alteri scire impli
cite. ⁊ similiter de plurib⁹. **R**espectu q̄z
p̄ oppositū triplex. etiā repitur ignorātia
scz imp̄tinentiū ad salutē. vtiliū ad salutē
⁊ necessariū ad salutē. **P**rima siue sit vo
luntaria siue inuolūtaria nō est peccatū.
Sc̄da siue etiā volūtaria fuerit siue inuo
lūtaria. nō est de se p̄ctm. licet homo eam
contēnendo peccare posset. **T**ertia s̄o ig
norātia scz necessariū ad salutē. itez tri
plex repitur **U**na scz omnino inuolūtaria

Alia omnino voluntaria. **E**t alia p̄tim vo
luntaria. p̄tim inuolūtaria. **P**rima ē in
eis qui scire nō possunt. vt sunt infantes
pueri ⁊ hmōi. ⁊ hec nō est in culpa. ⁊ p̄ cō
sequens nec p̄ctm sed solū est quedā pena
inquantū scz ignorātia/ scientie carētiā
⁊ sic quandā imp̄fectōem dicit. **S**c̄da est
in eis qui scire possunt. sed nolunt. **E**t sic
ignorantiā velle habere vident̄ ⁊ affecta
re. **E**t hec proprie nō dicit̄ pena cū sit vo
lita. sed est culpa ⁊ p̄ctm. nō rōe q̄dem ig
norantiē in se. **I**gnorare etenim de se nullū
p̄ctm est. sed rōne p̄uerse volūtatis igno
rādī ea q̄ q̄s scire tenet ⁊ q̄ sibi necessaria
sunt ad salutē. **N**ec enī malū actū culpe
velle/ solūmodo p̄ctm est. s̄z etiā velle ma
lum pene ordinātis ad culpā. q̄lis est ig
norantiā eoz que sciri debēt. est peccatū.
Tertia ignorantia est in eis q̄ scire p̄nt et
bene vellēt/ sed scire negligūt. **E**t hec par
tim est pena p̄tim culpa ⁊ p̄ctm. **P**ena q̄
dem inq̄ntū scz talis ignorātia que vt ra
ctū est quandā imp̄fectōem dicit. nō est p̄
prie volita. immo quodāmodo displicēs
Culpa vero ⁊ p̄ctm inq̄ntū ex defectu ho
minis. sua scz negligētia venit q̄ ipse sciē
tiam eoz que scire tenet ⁊ que sibi necessa
ria sunt ad salutē/ nō habet cū habere. pos
set. ⁊ sic quodāmodo volūtarie hāc igno
rantiā habere videtur. nō quidē volūtate
efficiente vt in p̄cedētī. sed volūtate omi
tente q̄ licet nō p̄prie ⁊ vere. effectualit̄ t̄i
⁊ interpretatiue volūtatis est. **E**t ex his patz
solutio p̄dicte prime questiois. **S**e
cunda vero p̄dicte triuz questionū/
eisdē q̄si medijs fm p̄fatū doctorē dissol
uit. **P**resupponit enī p̄rio illud iā sepe
supra tactū. qz scilz oē p̄ctm inq̄ntū est vo
lūtariū intātū est p̄ctm. **E**t q̄ infert q̄ illō
q̄d diminiuit de voluntario diminiuit de
p̄ctō. **D**einde illā triplicē d̄fnaz ignoran
tie in determinatiōe q̄stiois p̄cedētis posi
tā/ effectualit̄ resumit dicēdo. **E**x p̄ria ig
norātia omnino inuolūtaria q̄ dicit̄ inuinci
bilis qz vinci nō p̄t. vt q̄ est in pueris ⁊ a
natura insensatis a toto. i. totalit̄ excusat
p̄ctm. **S**c̄da s̄o ignorātia scz omnino vo
lūtaria/ q̄ dicit̄ ignorātia affectata nullo
mō excusat p̄ctm. quia vt p̄ magistz sen
tentiāz dicitur. **E**t si talis ignorantia ex
cuset inquantū ignorantia est. aggrauat
tamē inquantū est affectata. **U**n tantum
aggrauat quantū excusat. **E**t circa hanc

E

ignorantiā qz de ipsa frequēter verbū oc-
currit/aduertat. qz nulla ignorantia de se
est simplicit affectata. Etenī omēs hoīes
iuxta phm/naturaliter scire desiderāt. sed
est bene aliq ignorantia de p accidens affe-
ctata. inquantū scz sciētia ei opposita cre-
ditur debere hominē mouere seu induce-
re ad aliqd quod ipse nō vult z qd sibi di-
splicet. **T**ertia vero ignorantia scz p̄tim
volūtaria z p̄tim inuolūtaria. qz scz vt sa-
tis supra tactū est a volūtate omittēte. nō
autē a volūtate efficiēte seu approbāte p-
cedit. excusat a tāto. sed nō a toto. i. nō to-
taliter excusat p̄tim. sed bñ grauitatē pec-
cati diminuit. Ita qz peccatū p tales igno-
rantiā cōmissum/nō est de se ita graue/ si
cur esset si talis ignorantia nō haberet. Et
intelligat hoc de ignorantia que p aliquēz
modū dat cām ipsi peccato. sic scz qz si ip-
sa nō esset/peccatū illud nō cōmitteretur
vel nō eodē mō cōmitteret. Nam est alia
quedā species ignorantie omē generaliter
p̄tim cōcomitans de qua nihil ad p̄ns p-
positū. **C**irca vero tertiā z vltimā pre-
dictaz triū questionū sic distinguēdo di-
cit p̄fatus doctor. qz duplex est ignoran-
tia. Quedā est facti quedā est iuris. Ig-
norantia facti dupliciter cōtingere potest
Aut scz adhibita diligentia. z hec excusat
a toto. quod exponat vt supra. Et exēpli-
ficat de cōcubitu iacob cū lya primogeni-
ta filia laban. quē concubitiū talis igno-
rantiā excusauit. Aut talis ignorantia facti
contingit nō adhibita debita diligentia.
z hec excusat a tanto. sed nō a toto. quod
etiā vt supra exponat. z exemplificat de fa-
cto lamech dū occidit caym. cū tamē ferā
putaret occidere. Qd factū talis ignoran-
tia nō excusauit a toto sed bñ a tāto. **I**g-
norantiā autē iuris vt iam aliq̄liter in su-
prioribus declaratū est/sub duplici quali-
tate reperitur. vna vincibilis. alia inuinci-
bilis. Vincibilis quā scilicet vt etiā supra
expositū est qz vicerē potest. iterū duplex
reperitur. Una affectata. qñ scilz iuxta etiā
superius notata aliquis ea q iuris sunt q
scire tenet z scire potest/scire nō vult. imo
illam eorū ignorantia quodāmodo ne a
peccato retrahat se habere cōplac. Et hec
ignorantiā in nullo se excusat. nec scilz a to-
to. nec a tanto. Alia dicit simplex. cū. s. in-
tra etiā sup̄ notata aliq̄s ea q iuris sunt
que scire tenet/bñ scire veller. s3 cum scire

possit negligit. Et hec ignorantia excusat
a tanto sed nō a toto. **I**gnorantiā vō in-
vincibilis sub duplici etiā qlitate reperit.
Una innata. alia incidens. Innata oīno
excusat. z a tanto. z a toto. vt infantibz. z a
natura insensatis. Incidēs vero itēz du-
plex est fm scz qz dupliciter p̄tingere potest
Una nāqz incidit sine culpa. Alia vō in-
cidit ex culpa. Prima q scz sine culpa in-
cidit. vt qñ grā exēpli homo dādo opam
rei licite/efficis furiosus. z hec qñ totalitē
ligat seu impedit rōem seu vsum rōis ex-
cusat a toto. alias nō. De secūda vero in-
cidētī scz ex culpa. vt qñ hō prestigit cām
sue ignorantie/duplex est opinio. Una est
que ponit qz si talis ignorantia rōnem seu
vsum rōis oīno ligat seu impedit. tūc pec-
catū quod seq̄tur excusat. Ut grā exēpli
Cū furiosus qz p suā culpā incidit in fu-
riā. ex vi illi furie occidit hoīm. talis enī
nō peccat. qz vt anīal brutū in solo impe-
tu mouet z nō rōne. Alia est opinio q po-
nit qz talis ignorantia nō excusat a toto. s3
bñ a tāto. An in casu p̄cedētī talis furio-
sus vt dicit min⁹ peccat. qz si furiosus nō
esset. peccat tamē. Prima opinio pbabili-
or videtur. Propter dubiū tamē talibz si
sanētur debet fm canones penitētia iniū-
gi. Et hec qñtū ad naturā seu qualitātē
conscientie dicta sufficiant.

De natura qualita

te z numero circūstantiaz. **U**nde de natura z qlitate z nūe-
ro circūstantiaz aliq̄ dicēda ve-
niūt. Etenī vt sup̄ tactū est ad
cognoscēdā dīnāz nature z qlitatē p̄ctōz
tā mortal' qz venial'. n̄ modice p̄fert h̄mōi
circūstantiaz naturā cognoscere diligētēz dū
casus occurrūt p̄siderare ac debite attēde-
re. Et hinc ē qz cōit p̄ doctores tres assign-
tur cause p̄ncipales p̄t qz h̄mōi circūstā-
tiāz p̄sideratō/n̄ solū ad scīāz morāle. sed
valde p̄ncipālī ad scīāz theologica p̄inz
qlis nō dubiū est scīa regimīs istructōis z
directōis aīaz maxīe in foro p̄niali. q vt
d̄t Greg. ī pastorali Ars ē artū. scīa scīaz
P̄ria cā est qz h̄mōi scīa theologica cō-
siderare h3 act' hūanos. fm qz per eos hō
ad b̄tudinē salutēz etnā ordiat. Dē at
qd ad aliq̄ finē ordiat oportet illi fini
pporcionatū. Actus at hūani fini pp̄ortio-
nant fm quādā cōmensuratōem que fit